

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΘΕΑΤΡΟΥ

Της Νόνας
Μολέσκη

Η συχνή χρήση φθείρει το κόλπο

«Ο Σέρλοκ Χολμς και το λαγωνικό του
Μπάσκερβιλ» του Κεν Λούντβιγκ σε
σκηνοθεσία Ανδρέα Αραούζου

Ένα προκλητικό ερώτημα στη θεωρία της λογοτεχνίας είναι το τι καθορίζει τη μετάβαση ενός λογοτεχνικού ήρωα σε επίπεδο μύθου. Πώς ο χρόνος και η στατιστική αναγνωστικών προτιμήσεων επιλέγει μια λογοτεχνική μορφή, δημιουργήμα ενός συγκεκριμένου συγγραφέα, την αποσπά από το διαδίστατο περιβάλλον μιας τυπωμένης σελίδας και της προσδίδει αμέτρητες ευκαιρίες αναπαραγωγής σε διάφορα είδη τέχνης και μαζικής κουλτούρας;

Ένα από τα γνωρίσματα ενός μύθου είναι η ατελείωτη δυνατότητα αναπαραγωγής, η δυνατότητα γέννησης πολλών εκδοχών που η κάθε μια διαχειρίζεται ελεύθερα τα μη ουσιώδη του λογοτεχνικού προτύπου διατηρώντας όμως τα ουσιώδη, τέτοια που από τη μια να αποτελούν την πεμπτουσία της συγγραφικής έμπνευσης και ταυτόχρονα να είναι αξεσουάρ ενός καρναβαλιστικού κοστουμιού. Για παράδειγμα, αν δούμε σε

πάρτι μασκέ έναν τύπο με πανοπλία, μακρύ κοντάρι, στραπατσαρισμένο κράνος και αραιά γενειάδα, θα αναγνωρίσουμε τον Δον Κιχώτη, θα κάνουμε τον συνειρμό για τη γενική ιδέα του ανιδιοτελή ιπποτισμού, ασχέτως αν διαβάσαμε ή όχι το ογκώδες μυθιστόρημα του Θερβάντες.

Ο Σέρλοκ Χολμς γεννήθηκε ως λογοτεχνική μορφή το 1887 στο μυθιστόρημα του Άρθουρ Κόναν Ντόιλ "A Study in Scarlet" και έζησε μια σπάνιας διάρκειας λογοτεχνική ζωή ως κεντρικός ήρωας των τεσσάρων μυθιστορημάτων και των πενήντα έξι διηγημάτων. Αυτό, όπως και το εθιστικό λογοτεχνικό είδος της αστυνομικής λογοτεχνίας, του οποίου ο Κόναν Ντόιλ θεωρείται δημιουργός (αν παραβλέψουμε τα αστυνομικά διηγήματα του Πόε) και αναμφίβολα η ευφυΐα και το ταλέντο του συγγραφέα να πλάθει χαρακτήρες και πλοκές, προκάλεσαν την εξαιρετική λαοφιλία με την οποία οι αναγνώστες σ' όλο τον κόσμο

αγκάλιασαν τον Σέρλοκ Χολμς.

Κι όμως πρέπει να υπάρχουν και άλλα κριτήρια τα οποία πληροί ο μεγαλοφυής ντετέκτιβ, για να εξηγηθεί η μυθοποίησή του. Χωρίς προσπάθεια ιεράρχησης, αναφέρω μερικά απ' αυτά. Πρώτον, τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του, γεννημένα και από την περιγραφική ικανότητα του συγγραφέα και από τις πρώτες εικονογραφήσεις των έργων του: η πίπα, ως λεπτομέρεια του οστεώδους προφίλ του, το deerhunter καπέλο του- αν τα έχουμε αυτά τα δύο, ήδη ντυθήκαμε «Χολμς» για πάρτι μασκέ, χωρίς τον κίνδυνο μη αναγνώρισης. Αν και αυτό δεν είναι η αιτία της μυθοποίησης, όμως αποτελεί σημείο αναφοράς και διευκολύνει την αναγκαία οπτική τυποποίηση του μύθου. Δεύτερο, η παρουσία του Δρ. Ουάτσον δίπλα στον Σέρλοκ, η οποία πέρα από τον πολύ πετυχημένο λογοτεχνικό τρόπο αλληλοφώτισης των διαφορετικών χαρακτήρων, αποτελεί αρχέγονο μυθολογικό τύπο, όπου δίπλα από τον κεντρικό ήρωα υπάρχει και βοηθός, ένα συμπληρωματικό πλάσμα, ταπεινό στη διαφορετικότητά του, κάποτε (κρυφά) μαγικό, κάποτε ζωόμορφο, που στηρίζει ή μερικές φορές σώζει τον πρωταγωνιστή.

Το γεγονός, ότι σε χιλιάδες εκδοχές του Σ.Χ., κινηματογραφικές, τηλεοπτικές, θεατρικές, comics, animations, κ.α., μπορεί να παραποιηθούν οι πλοκές, μπορεί να δημιουργηθούν άλλες, καινούργιες υποθέσεις, μπορεί ο Χολμς και ο Ουάτσον να άλλαξαν φύλο ή να έχασαν ακόμα και την ανθρωπινή τους υπόσταση, αλλά το ζευγάρι δεν έσπασε ποτέ και η σχέση μεταξύ των δύο αποτελεί πηγή έμπνευσης και διερεύνησης μέχρι σήμερα. Τρίτον, γεννημένος από τον δημιουργό του στο τέλος του 19ου αιώνα, ο Χολμς λειτούργησε ως έκφραση ορθολογισμού, ως θριαμβεύουσα φωνή λογικής μέσα στο ομιχλώδες πνευματικό τοπίο του γερασμένου ρομαντισμού και συνέχισε τη λαμπρή πορεία του στις αρχές του 20ου αιώνα ως αντίθεση σε θολές μεταφυσικές ταλαντεύσεις με ψήγματα εσχατολογίας και συνωμοσιολογίας. Και ως τέτοια, ως φωνή λογικής εξήγησης των μυστηρίων του κόσμου, αναπαράγεται σε όλο και καινούργιες εκδοχές του μύθου.

Μια από τις καινούργιες εκδοχές του μύθου του Σέρλοκ είναι το έργο του Αμερικανού κωμωδιογράφου Κεν Λούντβιγκ «Baskerville: A Sherlock Holmes Mystery» (2015). Το κείμενο του Λούντβιγκ είναι

δραματοποίηση του πιο γνωστού ίσως διηγήματος του Κόναν Ντόιλ. Η υπόθεση αποδίδεται αρκετά πιστά, οι λεπτομέρειες δεν παραβλέπονται, αντιθέτως, σκηνές με βοηθητικά- κυρίως στην κωμικοποίηση της δράσης- πρόσωπα προστίθενται. Ο Λούντβιγκ δεν μπαίνει σε βαθιά σχέση με το πρωτότυπο κείμενο, δεν αναμετριέται μαζί του γράφοντας παρωδία, το χιούμορ του είναι σλάπστικ και όλο το εγχείρημα βασίζεται στη γρήγορη και επαναλαμβανόμενη αλλαγή ρόλων από τα μέλη της υποκριτικής ομάδας.

Αυτά τα προσόντα του έργου του Κεν Λούντβιγκ πρέπει να καθόρισαν την επιλογή της Alpha Square για τη συμμετοχή της στα Κύπρια. Σε μετάφραση της Ανθής Ζαχαριάδου υπό τον τίτλο «Ο Σέρλοκ Χολμς και το λαγωνικό του Μπάσκερβιλ» και σε σκηνοθεσία του Ανδρέα Αραούζου η παράσταση ακολουθεί τις «οδηγίες» της αμερικανικής παραγωγής, καθώς η δράση, η ακολουθία των κωμικών εμβόλιμων στην κυρίως υπόθεση επεισοδίων, η μεγέθυνση των «περαστικών» προσώπων, η διανομή των 37 ρόλων μεταξύ των τριών από τους πέντε ηθοποιούς της ομάδας (οι δύο άλλοι κρατάνε τους ρόλους του πρωταγωνιστικού διδύμου), όλα, λοιπόν, είναι καταγραμμένα στο κείμενο. Ίσως αυτό είναι κάπως στενόχωρο για ένα σκηνοθέτη, ο οποίος δεν έχει πολλά δημιουργικά περιθώρια, έχει όμως τόση συντονιστική δράση να διεκπεραιώσει, που οποιαδήποτε περίοδος προβών δεν θα ήταν αρκετή.

Ναι μεν αυτό το «37 ρόλοι από τρεις ηθοποιούς» είναι το κύριο γνώρισμα του έργου του Λούντβιγκ και της παράστασης του Αραούζου, αλλά από κάποια στιγμή αρχίζει ως θεατής να αισθάνεσαι ότι το κόλπο... φθείρεται από τη συχνή του χρήση και επιβραδύνει τον γενικό ρυθμό. Ειδικά προς το τέλος όπου η διαλεύκανση των τραγικών συμβάντων στο Μπάσκερβιλ πρέπει να διεκπεραιωθεί και το ενδιαφέρον του κοινού... δεν κορυφώνεται, επειδή το στοίχημα της δημιουργικής ομάδας δεν είναι η δημιουργία της μυστηριώδους ατμόσφαιρας ούτε ο θρίαμβος της μεγαλοφυΐας του Χολμς, αλλά η επίδειξη συγκεκριμένης υποκριτικής δεξιότητας. Ο Ανδρέας Κουτσόφτας (Χολμς), ο Χάρης Απώνης (Ουάτσον), η Μαρίνα Βρόντη, ο Πάνος Μακρής και ο Ηρόδοτος Μιλτιάδους σαφώς την επιδεικνύουν. Ο σκηνογράφος Γιώργος Γιάννου και η ενδυματολόγος Ρέα Ολυμπίου πρότειναν λύσεις που διευκόλυναν τη δράση.